

Jó szomszédok vagy ádáz versenytársak?

A Brexit-dráma második felvonása

Lissák Domonkos

2016 nyarán a Britek egy történelmi népszavazás keretében 52%/48% arányban az Európai Unióból való kilépés mellett döntöttek. Megannyi csatározást követően 2019 január 31-én az Egyesült Királyság elhagyta az EU-t, de a neheze még hátravan. Ha az előttünk álló tárgyalások folyamán az EU ismét alábecsüli a brit miniszterelnök eltökéltségét, vagy a britek rosszul mérik fel a gazdasági realitásokat az végzetes következményekkel járhat - mindkét fél számára.

2016 június 24-én az Európai Unió állampolgárai, köztük az Egyesült Királyság lakossága, egy sok szempontból meglepő, sokaknak vérfagyasztó, mások számára viszont örömteljes hírre ébredt: Nagy-Britannia, Észak-Írország és Gibraltár választópolgárai úgy döntöttek, hogy 47 év után elhagyják az EU-t. Különösebb túlzás nélkül állítható, hogy erre az eredményre senki nem számított (talán egy akkor még majdhogynem mindenki számára ismeretlen Dominic Cummings nevű hivatalnokot leszámítva), de arra még kevésbé, hogy három évvel később a briteknek még mindig nem sikerül elszakadnia az európai kontinens országainak egy jó részét tömörítő szövetségtől. Megannyi parlamenti vitával, valamint uniós tárgyalással töltött, drámai pillanatokat sem nélkülöző hónap, valamint két miniszterelnök és megszámlálhatatlan miniszter lemondását követően, az immáron Alexander Boris de Pfeffel Johnson vezette Egyesült Királyság, 2020 január 31-én hivatalosan is elvált 27 szomszédjától. Azonban ezzel csak a szakadás lett megpecsételve, a két unió közötti jövőbeni kapcsolat, valamint az azt szabályozó keretrendszer kialakítása még csak most következik. Így hát hiába fáradt bele a közönség, a drámának még távolról sincs vége.

A január 31-i kilépést megelőző pár napban az Európai Unió tisztségviselőinek jó része szinte a kedvességgel határos hangnemben nyilatkozott a távozó Egyesült Királyságról, és számos brit vezető hasonlóan szívélyes hangot ütött meg nyilatkozataiban. Mindez nem tartott sokáig. Ahogy az EU épületeiről levették a Union Jacket, egy sokkal ismerősebb kép tárult a megfigyelők szeme elé. Írországban Leo Varadkar, akkor még kormányfőként azt mondta, hogy az EU korlátozhatja Nagy-Britannia hozzáférését a kontinens országainak pénzügyi szektoraihoz, Dominic Raab brit külügyminiszter pedig kifejezetten támadta az EU korábban kiszivárogtatott tárgyalási pozícióját. Mi történt? Mindössze annyi, hogy a nosztalgikus érzések helyét átvette a szabadkereskedelmi egyezményről szóló tárgyalásoknak már az elején megmutatkozó érdekkonfliktus. A helyzetet nem segíti, hogy a civódó feleknek mindössze kevesebb, mint 12 hónap áll rendelkezésére, hogy valamiféle egyezsége jussanak, ha el akarják kerülni a Kereskedelmi Világszervezet szabályai szerinti kereskedés legfájóbb mellékhatásait: a kereskedelmi határokat és a magas vámokat.

Boris Johnson miniszterelnök február harmadikán, a greenwichi Királyi Tengerészeti Akadémia

Festett Termében felvázolta kormánya tárgyalási stratégiáját. Elmondta, hogy Nagy Britannia egy Kanadáéhoz hasonló szabadkereskedelmi egyezmény megkötésére törekszik, és az Európai Unió mellett a világ számos más országával is hasonló megállapodást kíván aláírni. Az EU-val egy széleskörű megállapodás-csomag megalkotását helyezte kilátásba, melynek a szabadkereskedelem, a nemzetbiztonsági, technológiai, valamint katonai együttműködés, és a halászati jogokról való megegyezés állna a középpontjában. Azonban mind az említett beszédben, mind a még ugyanaznap kiadott hosszabb írásos tájékoztatójában kiemelte, hogy egy ilyen megállapodás ára nem lehet a brit szabályozásoknak az Uniós keretrendszerhez való hangolása.

Érdekes módon ezen beszéd legvitatottabb pontja a halászat szabályozásának említése lett, és valószínűsíthető, hogy ez lesz a tárgyalások első komolyabb buktatója is. Mivel e megállapítás sokak számára esetleg furcsán hathat, érdemes egy-két mondat erejéig bővebben is foglalkoznunk vele. Az Európai Unióhoz tartozó államok vizeihez halászat céljából való hozzáférést jelenleg a közös halászati politika szabályozza. Ennek alapján 1973 óta a francia, spanyol, holland, belga és dán halászok jó része egyre sűrűbben halászott brit vizeken. A Brexit-vita során egyik legtöbbször hangoztatott érv a kilépés mellett éppen az volt, hogy a jelenlegi kvóták teljességgel tönkretették a hagyományos brit halász közösségeket, és a megmaradt fennmaradásának biztosításához elengedhetetlen a kvótarendszer megszüntetése. Ezen közösségek egy jó része éppen emiatt adta le voksát a Konzervatív Pártra a decemberi parlamenti választásokon. Ha Johnson öt év múlva ismét megszeretné nyerni ezeket a választókerületeket, mindenképpen tartania kell magát ígéretéhez. Ugyanakkor a kvótarendszer fenntartása az EU fent említett államai számára mintegy létkérdéssé vált. Annak megszüntetése szinte teljesen tönkretenné a belgiumi Ostend halászeit, számos holland falut, valamint a politikailag instabil Brittany, Normandia valamint Pas de Calais közösségeit. Nem véletlen, hogy Macron elnök ilyen határozottan ragaszkodik a kvótarendszer megtartásához.

A tárgyalások másik kardinális kérdése az lesz, hogy az Európai Unió mennyiben tudja rászorítani a briteket saját mezőgazdasági, valamint környezetvédelmi szabályozásainak, illetve adórendszerének átvételére. Jelenleg úgy tűnik, hogy az EU vezetőinek egy része komolyan tart attól, hogy Nagy Britannia, egy kevésbé szigorú szabályozási keretrendszer bevezetésével, 27 szomszédjának esetleg komoly versenytársává válhat. Mind Macron elnök, mind a volt Taoiseach - azaz a kormányfő - utalt arra, hogy egy Kanadáéhoz hasonló szabadkereskedelmi egyezményért cserébe az Egyesült Királyságnak saját szabályait az Európai Unióéhoz kell igazítani, továbbá bele kell egyeznie, hogy a megállapodással kapcsolatos vitás kérdések ügyében az EU bíróságai döntsenek majd. Nyílt titok, hogy sok európai vezető már May miniszterelnökasszony kormányzásának idején arra a következtetésre jutott, hogy nyugati szomszédjuk pontosan a szabályozások enyhítésével kieszközölhető helyzeti előny reményében lépett ki a közös politikai klubból. Talán nem meglepő, hogy a britek ezen propozíciót kevésbé lelkesen fogadták. Dominic Raab külügyminiszter már február harmadikán, azaz a kilépés után mindössze három nappal élesen bírálta a terveket. Őfelsége kormányfője pedig arra engedett következtetni, hogy úgy érzi, az európai vezetők nem tartják meg a szavukat. Kiemelte, hogy az EU ilyen követeléseket sem Japánnal, sem Koreával szemben nem támasztott, annak ellenére, hogy mindkét ország esetében eltörölte a tarifák több, mint 98%-át.

Az Európai Unió tárgyalási stratégiája azon a feltevésen alapul, hogy a brit gazdaság túl kicsi, egy megállapodás megkötése számára létkérdés, és ebből kifolyólag az ország érdekérvényesítési képessége a Brexit utáni realitások közepette elégtelen ahhoz, hogy ezen követeléseket elutasítsa. „Mi 450 millió állampolgárral és az általuk meghatározott piaccal rendelkezünk. Az Egyesült Királyságnak mindössze 60 millió [lakosa van]. Ha ezek egymás ellen focizó csapatok lennének, Önök

szerint melyik lenne az erősebb csapat?” - foglalta össze Leo Varadkar az EU stratégiai alapvetését.

A helyzet azonban korántsem tűnik ennyire egyértelműnek. Csupán a gazdasági megfontolásokat vagy az állampolgárok tekintetbe véve, magunk is könnyen arra a következtetésre juthatunk, hogy a britek valóban rászorulnak majd akár egy egészen egyenlőtlen megállapodás megkötésére is. Ugyanezzel számolt sok európai vezető már Theresa May miniszterelnöksége alatt is. A hiba azonban pontosan itt van az EU számításaiban. Nagy Britanniában az Államkincstár jelenlegi Első Lordja ugyanis merőben máshogy látszik megközelíteni az efféle tárgyalásokat. Hiába ismételték például mind EU-s, mind brit vezetők, hogy a kilépési megállapodást nem lehet megváltoztatni, Johnsonnak azon fenyegetésére, miszerint kész megállapodás nélkül távozni (ezzel valószínűleg évekre lelassította volna a brit gazdaságot, de súlyos vámmal sújtotta volna az EU országait is) ez mégis megtörtént. A megközelítés mellett természetesen a belpolitikai helyzet is változott Nagy Britanniában. Míg May miniszterelnök röviddel kormányra kerülése után elvesztette David Cameron parlament i többségét, ezzel jelentősen meggyengítve saját tárgyalási pozícióját, Johnson Thatcher bárónő 1987-es diadalma óta nem látott elsöprő választási győzelmet aratott. Ennek jelentőségét segít megérteni, ha belegondolunk, hogy sok olyan település és régió, mint Sedgfield, Blyth Valley vagy Bolsover nagyon régen, vagy még soha nem delegált Konzervatív képviselőt a parlamentbe. Ezek a területek azért szavaztak a Torykra, hogy azok „rendes Brexitet” harcoljanak ki. Tehát ha Johnson a kelletténél többet enged például a halászati jogok kérdésében vagy visszaengedi az oly gyűlölt EU-s bíróságokat a hátsó ajtón, ezek a kerületek gyorsan ismét vörösbe borulhatnak. Kétséges, hogy ezt megkockáztatná-e. Azonban azt sem felejtethi el, hogy míg a halászat 989 millió fontot ér évente, addig a pénzügyi szektor EU-ba irányuló exportja évi 26 milliárd fonttal gazdagítja Öfelsége Kincstárát. A kérdés tehát az lesz, hogy a miniszterelnök, Dominic Cummings volt Vote Leave kampányfőnökkel és jelenlegi miniszterelnöki főtanácsadóval karöltve, tud-e egyensúlyozni a választási ígéretek, valamint a „globális Nagy-Britannia” terve által kijelölt célok, illetve a gazdasági realitások között. Ha nem jól választják meg, mikor kockáztatnak, és mikor engednek, az kilátástalan helyzetbe sodorhatja mind a kormányt, mind az ország gazdaságát. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy időközben az Észak-Írország kiszakadását támogató, annak működése során megannyi brit életet kioltó IRA néhai politikai szerve, a Sinn Féin, akár egy koalíció tagjaként kormányra is kerülhet az Ír Köztársaságban; valamint, hogy Skóciában Nicola Sturgeon első miniszter mind hangosabban érvel egy új függetlenségi népszavazás mellett.

Fontos megjegyeznünk azonban, hogy az EU tárgyalási pozíciója sem olyan erős, mint elsőre tűnik. Ha ugyanis Macron és Varadkar jól gondolják, és a britek tényleg azért léptek ki, hogy a szabályozások meglazításával előnyös pozícióra tegyenek szert, valamint, hogy kiszabaduljanak az EU különböző szerveinek hálójából, akkor az európai vezetők feltétele i értelmetlenné tennék a Brexitet. Nem véletlen tehát, hogy az elmúlt héten Michael Gove miniszter leszögezte, hogy Nagy-Britannia kész WTO szabályok szerint kereskedni és a miniszterelnök is kijelentette, hogy visszautasítja a feltételeket. Az is kérdéses, hogy ha az EU vámmal sújtaná az Egyesült Királyságban működő pénzügyi exportját azzal valóban el tudná-e őket csalogatni a Brit szigetekről, ha ezzel párhuzamosan annak kormánya az írekénél is kedvezőbb adórendszert vezet be. A választ természetesen mindkét unió csak hatalmas, és valószínűleg az egyik fél számára katasztrofális kimenetelű kockázatvállalás árán tudhatja csak meg. Fontos leszögeznünk, hogy nem szabad, hogy az EU azt feltételezze, a britek kizárólag saját gazdasági érdekeik mentén döntenek, mert az egy téves alapokon álló tárgyalási stratégia kialakításához vezethet. Ahogy az elszakadásra való voksolás, valamint az azt követő tárgyalások mozgatórugója sem csak a gazdasági megfontolások miriádja volt, úgy a jelenlegi brit érderendszer is jóval sokrétűbb.

Kevesebb szó esik mindennél azonban arról, hogy az Európai Uniónak nemcsak tárgyalnia kell a világ hatodik legnagyobb gazdaságával, de saját magának is ki kell gondolnia, merre tovább. Azon kérdések megválaszolása, legyen-e szorosabb integráció, ha igen, ki lehet-e belőle maradni, mi a végcél, és ki fog érte fizetni, elengedhetlenné vált. Az utóbbi kérdést még komplikáltabbá teszi az a tény, hogy a 27-nek még egy Nagy Britannia nagyságú lyukat is be kell töltenie költségvetésének rendbehozásához. Mint azt az elmúlt hetek eseményei jól mutatják, ez korántsem egy egyszerű, minden ellenségeskedést nélkülöző folyamat.

Az talán e rövid összefoglalóból is látszik, hogy bármerre is induljon el a két unió, az út nem lesz zökkenőmentes. Akárhogy is legyen, azt biztosra vehetjük, hogy a Brexit témaköre továbbra is az esti hírműsorok jól ismert vendége marad.

2020.03.24

